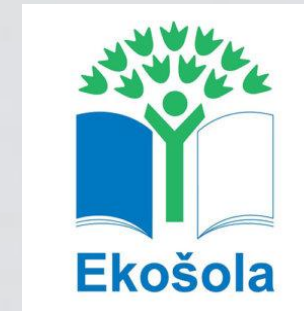

Ozaveščanje o pomenu ohranjanja biotske pestrosti na bralnih urah

Simona Žarn Ivanšek, OŠ Jurija Dalmatina Krško

Kostanjevica na Krki, 31. 5. 2025

Življenje na našem planetu – pomen ohranjanja biotske pestrosti

Biotska pestrost (biodiverziteteta, biotska raznovrstnost) – izraz, ki poskuša povzeti raznovrstnost življenja na Zemlji. Pomeni prisotnost številnih vrst, najrazličnejših živali, rastlin, gob in celo mikroorganizmov, kot so bakterije, ter število oz. obilje primerkov vseh teh vrst.

Kolikor večja je biotska raznovrstnost, toliko bolje biosfera prenaša spremembe, ohranja ravnotežje in podpira življenje. (Attenborough, 2021)

Življenje na našem planetu – pomen ohranjanja biotske pestrosti

Ko govorimo o pomenu biodiverzitete, moramo omeniti njen globalni, znanstveni, ekonomski, estetski in etični pomen. Ohranjanje narave ni samo ekonomsko vprašanje, temveč tudi etično in predvsem vprašanje preživetja človeka. Odgovorni smo za to, da podedovano biotsko raznolikost ohranimo za prihodnje generacije. Raznolikost živega sveta ni proizvod človeka, ampak evolucije Zemlje, njeno ohranjanje pa je nacionalna in kulturna obveza vsakega posameznika, naroda in človeštva. (Mršić, 1997)

Pomen ohranjanja biodiverzitete

Kot pojasnjuje dr. Manca Košir, publicistka (Vrezec idr., 2022), človek ni krona stvarstva, ni del narave, temveč je narava. Zato je kot vse živo soodvisen tudi od življenja narave in ne le od čistega zraka in čiste vode. Usodno smo povezani z živalskimi in rastlinskimi vrstami, odvisni od njihove raznolikosti, torej od biotske pestrosti. Kapital s spodbujanjem potrošništva nas je zaslepil, da brezmejno in brezsravno izkoriščamo naravne vire. Ne za ljudi, temveč za profit. Skrajni čas je, da poleg reševanja okoljske krize, ki je že prepoznana, prepoznamo tudi krizo biotske pestrosti in se upremo obema z ozaveščanjem ter drugačnim osebnim in družbenim ravnanjem. Mati Zemlja je naš edini dom, živa narava naša preživetvena bitnost (str. 257).

Pomen ohranjanja biodiverzitete

Dr. Maja Bogataj Jančič, Inštitut za intelektualno lastnino (Vrezec idr., 2022):
v Sloveniji sta tako skrb za ohranjanje naravne dediščine kot tudi pravica do
zdravega življenjskega okolja povzdignjeni med temeljna načela naše ustavne
ureditve. Slovenija je podpisnica različnih mednarodnih konvencij, ki jo
zavezujejo k varovanju okolja, ohranjanju biotske raznovrstnosti, kar se odraža
tudi v številnih zakonih in predpisih, ki urejajo ta vprašanja. Vendar pa so
predpisi in zakoni lahko le mrtva črka na papirju, če se pomembnosti naravne
dediščine in še posebej biotske raznovrstnosti kot tudi zdravega življenjskega
okolja ne zavedamo vsi in pri vseh svojih aktivnostih tega ne varujemo.

Podnebne spremembe in biotska raznovrstnost

- Podnebne spremembe lahko močno vplivajo na zmanjševanje števila vrst na Zemlji. Število ogroženih vrst rastlin in živali je že brez vpliva podnebnih sprememb večje kot kdaj koli. Dejstva o biotski raznovrstnosti so grozljiva.
- Med živalmi so najbolj ogrožene dvoživke, sledijo sesalci in nato ptice. Uničenje velikih razsežnosti doživljajo tropski pragozdovi.

Podnebne spremembe in biotska raznovrstnost

- Tudi v Evropi je ogroženih 42 odstotkov avtohtonih evropskih sesalcev, 43 odstotkov ptic, 45 odstotkov metuljev, 30 odstotkov dvoživk, 45 odstotkov plazilcev in več kot pol sladkovodnih rib. Prav tako je ogroženih približno 800 vrst rastlin v Evropi. (Kajfež-Bogataj, 2012)

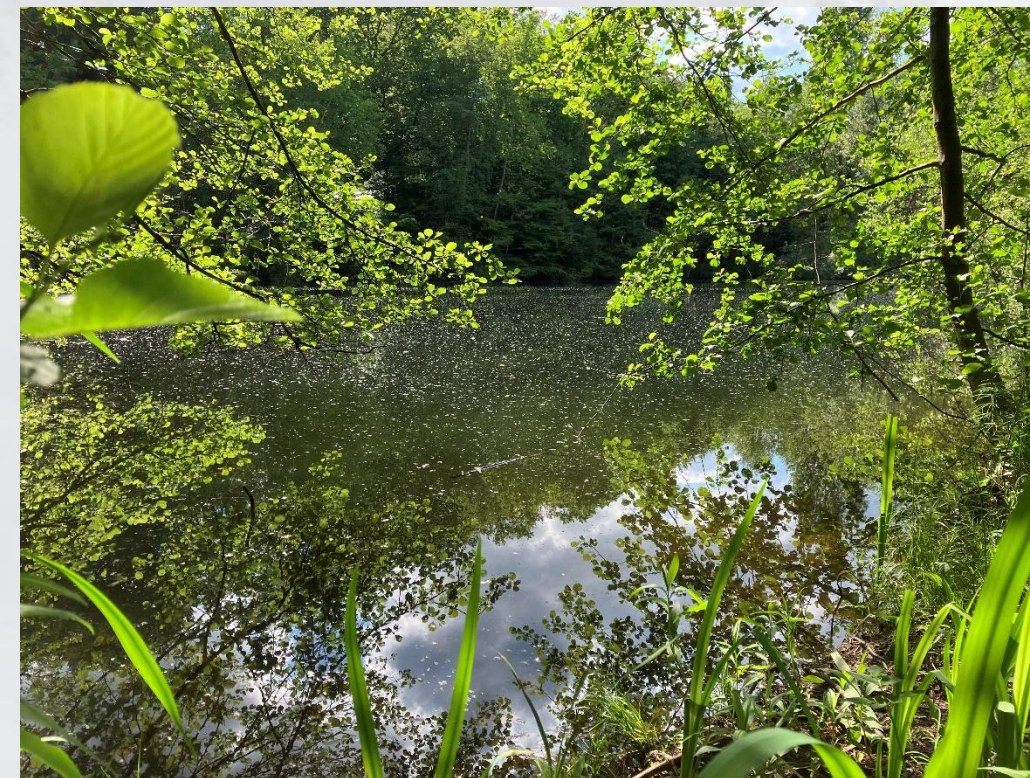
Podnebne spremembe in biotska raznovrstnost

- Seveda podnebne spremembe niso edini vzrok za to. Na ogrožanje rastlinskih in živalskih vrst vplivajo tudi širjenje mest, izsekavanje gozdov, industrijski način kmetovanja in pretirano izkoriščanje naravnih virov.
- Invazivne tujerodne vrste so ena od hujših groženj, saj vplivajo na upadanje biodiverzitete v vseh ekosistemih, povzročajo pa tudi veliko gospodarsko škodo.

(Kajfež-Bogataj, 2012)

Podnebne spremembe in biotska raznovrstnost

- Marjana Hönigsfeld Adamič ugotavlja, da smo ljudje zasuli, izsušili, pozidali ali drugače uničili že dobre tri četrtine evropskih mokrišč. Z mokrišči pa izginja tudi njihova brezplačna, a dragocena ponudba za ljudi: zadrževanje in čiščenje vode ter uravnavanje podnebja. (Vrezec idr., 2022)

Podnebne spremembe in biotska raznovrstnost

- Postopno segrevanje podnebja, ki se je začelo v zadnjih stotih letih, že zdaj vpliva na naravne sisteme, v prihodnosti pa bodo učinki še bolj dramatični.
- Zvišanje temperatur in spremembe v razporeditvi padavin ter vremenskih sistemov vplivajo na življenjski prostor živali in rastlin.
- Prva žival, ki se je znašla na seznamu ogroženih vrst zaradi podnebnih sprememb oziroma segrevanja ozračja, je severni beli medved. (Kajfež-Bogataj, 2012)

Podnebne spremembe in biotska raznoverstnost

- Prizadevanje za ohranitev rastlinskih in živalskih vrst je pomembno, saj izguba biotske raznoverstnosti prispeva k negativnim učinkom podnebnih sprememb.
- Bolj ko so ekosistemi uničeni, manj so se naravni obrambni sistemi našega planeta zmožni spopadati s posledicami višjih temperatur in skrajnih vremenskih razmer.

Podnebne spremembe in biotska raznoverstnost

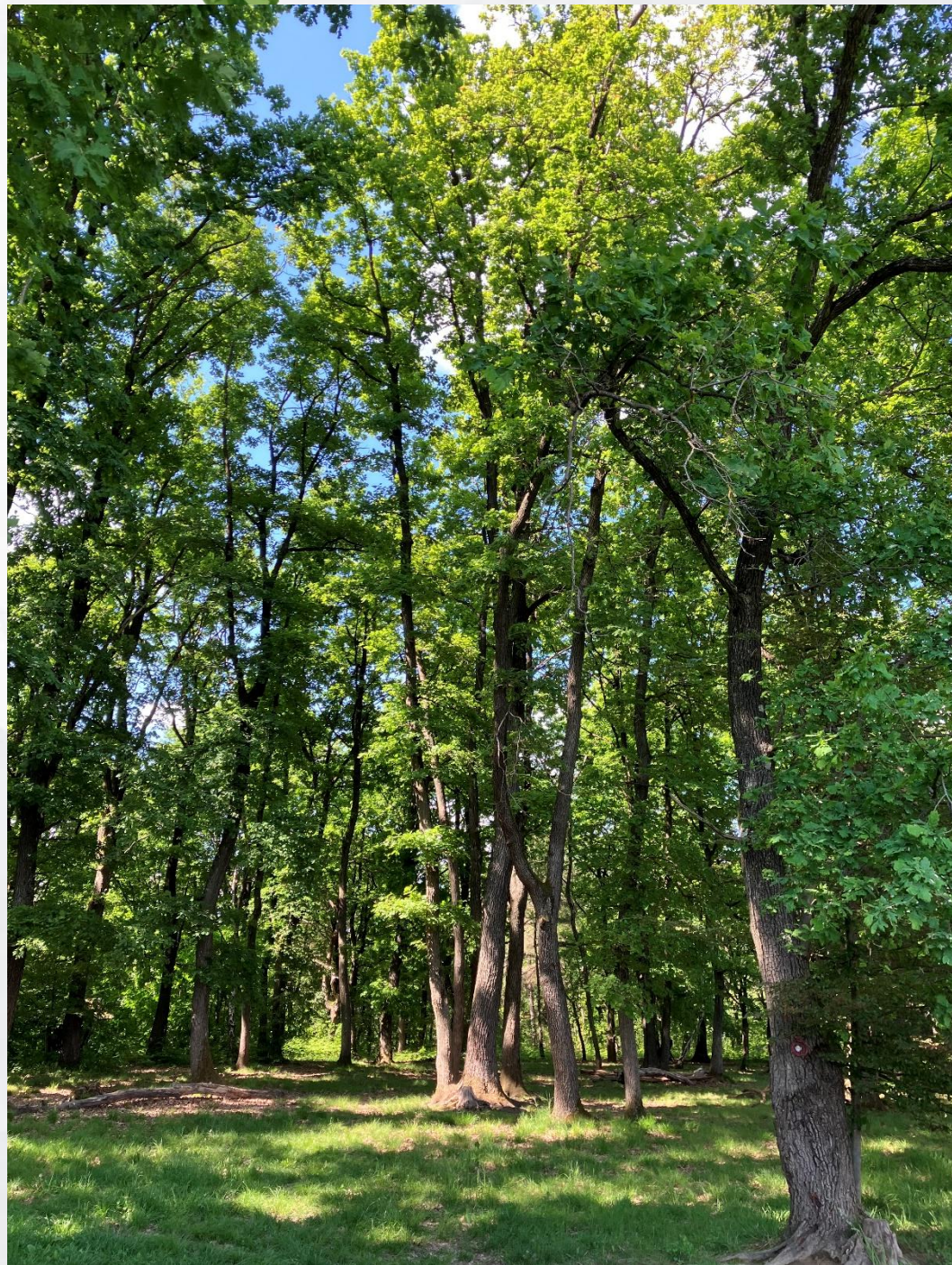
- Gozdovi, oceani in druga naravna območja imajo prav tako pomembno vlogo pri upočasnjevanju globalnega segrevanja, saj iz ozračja absorbirajo ogljikov dioksid, ki je med plini glavni krivec podnebnih sprememb.
- Izguba velikih območij tropskega deževnega gozda in čedalje slabše stanje mnogih oceanov pomenita, da je njihova naravna funkcija onemogočena, to pa še dodatno pospešuje globalno segrevanje. (Kajfež-Bogataj, 2012)

Podnebne spremembe in biotska raznoverstnost

- Gozdovi so ekosistemi, ki se odlikujejo po visoki vrstni in genski pestrosti, pa tudi po visoki pestrosti ekoloških procesov. Vpijajo in zadržujejo vodo, shranjujejo ogljik, varujejo tla pred erozijo zaradi delovanja vetra in vode, potrebni pa so tudi zaradi družbeno-ekonomskih vlog.
- Ohranjanje in povečanje biotske raznoverstnosti v gozdovih močno prispevata k ekološkemu ravnovesju na svetovni ravni, pa tudi k trajnostni proizvodnji naravnih virov. (Kajfež-Bogataj, 2012)

Podnebne spremembe in biotska raznovrstnost

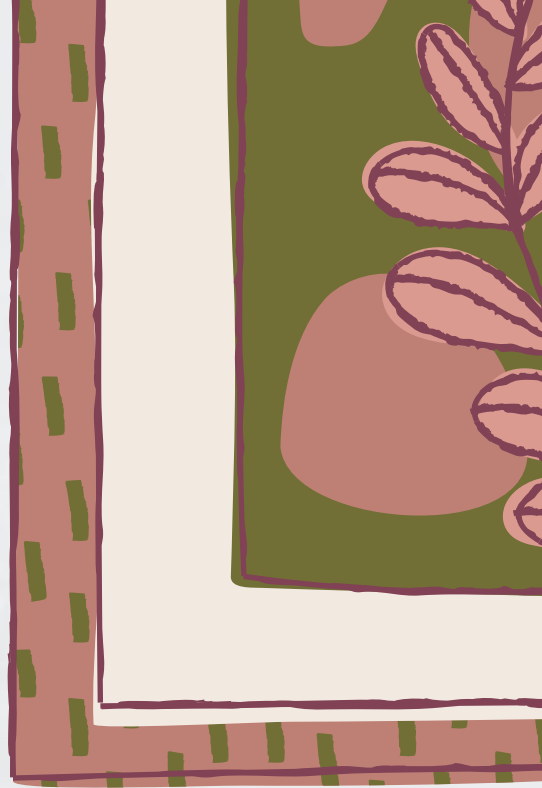

- Večina držav po svetu se je pridružila Konvenciji ZN o biotski raznovrstnosti leta 2002, s katero se zavezujejo k občutni upočasnitvi izgube biotske raznovrstnosti.
- Glavna dejavnost EU za zaščito le-te je mreža Natura 2000, združeno omrežje zaščitениh območij.
- Ustrezno upravljanje s širšo pokrajino na načine, ki dopuščajo gibanje in razširjanje vrst, bo ključnega pomena pri dopolnjevanju mreže. (Kajfež-Bogataj, 2012)

Bralne ure v knjižnici za učence od 1. do 5. razreda (6 do 11 let)

Z bralnimi urami smo želeli mlade nagovoriti, kako pomembno je, da človek biva v sožitju z naravo. Posebno skrb zaslužijo gozdovi in vode, saj so vir številnih habitatov nepogrešljivih živalskih in rastlinskih vrst. Želeli smo jih spodbuditi, da se bodo tudi sami bolj zavzeli za naše bogastvo – biotsko pestrost ter prispevali k njeni ohranitvi.

Bralne ure v knjižnici

- Kako se prehranjujejo, kako gradijo zavetje, kdo je glavni, kdo je hiter in kdo počasen? To smo se o živalih spraševali in si hkrati odgovarjali skozi otroško izobraževalno–igrano serijo Zverinice (v izvirniku Bestioles), ki je nastala v koprodukciji s francoskim javnim radiem Radio France in v sodelovanju s francoskim Narodnim prirodoslovnim muzejem v Parizu.
- Z učenci smo v sklopu bralnih ur v knjižnici prisluhnili seriji oddaj, katerih glavni cilj je ozaveščati otroke in tudi odrasle o pomenu biotske raznovrstnosti ter podati zanimive in poučne informacije na drugačen način.
- Serija je izobraževalna, umetnost interpretacije pa prinese med poslušalce še posebno ozračje, kar lahko oplemeniti učni proces.

Bralne ure v knjižnici

- Učenci so tako v mesecu marcu v dvajsetih urah prisluhnili oddajam in raziskovali ogrožene živalske vrste z različnim učnim gradivom.
- Vsako uro smo pričeli z 10-minutno igrano serijo Zverinice (slon – velikan, ki trobi; kengurujček – dolga stopalca se boji vsega; orangutan – nikoli brez svojega malčka; noj – mogočni zapeljivec; sipa – prvakinja v podvodnih skrivalnicah ...).
- Sledil je razgovor z učenci (izpostavili so poučne informacije – kaj so se naučili, kaj se jim je zdelo zanimivo), v zadnjem delu ure pa so preučevali zanimiv svet živali z različnim pripravljenim, razstavljenim gradivom.

Bralne ure v knjižnici

- Slikovite ilustracije in poučna besedila so jih popeljali na pot v osrčje afriških savan, v vrhove orjaških dreves tropskega deževnega gozda ali pa v čudoviti svet oceanov.
- V sklopu bralnih ur so tako gradili spoštljiv in pozitiven odnos do narave in okolja.
- Spoznali so, da so vzroki za izumiranje živali različni: najpogosteje človek uničuje njihov dom (najbolj na udaru so gozdovi, tudi savane, puščave, travniki in podobno). Poleg tega so velik vzrok tudi prepogost lov, onesnaženost ter vpliv podnebnih sprememb.

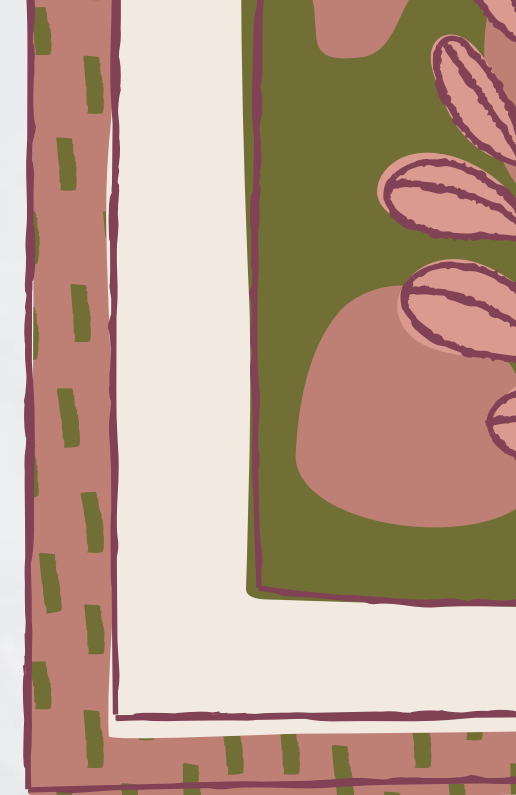
Vabilo v knjižnico na bralne urice

ZA UČENCE

1. razredov	3. 3. 2025–7. 3. 2025
2. razredov	17. 3. 2025–21. 3. 2025
3. razredov	10. 3. 2025–14. 3. 2025
4. in 5. razredov	24. 3. 2025–28. 3. 2025

14.25–15.10

Simona Žarn Ivanšek

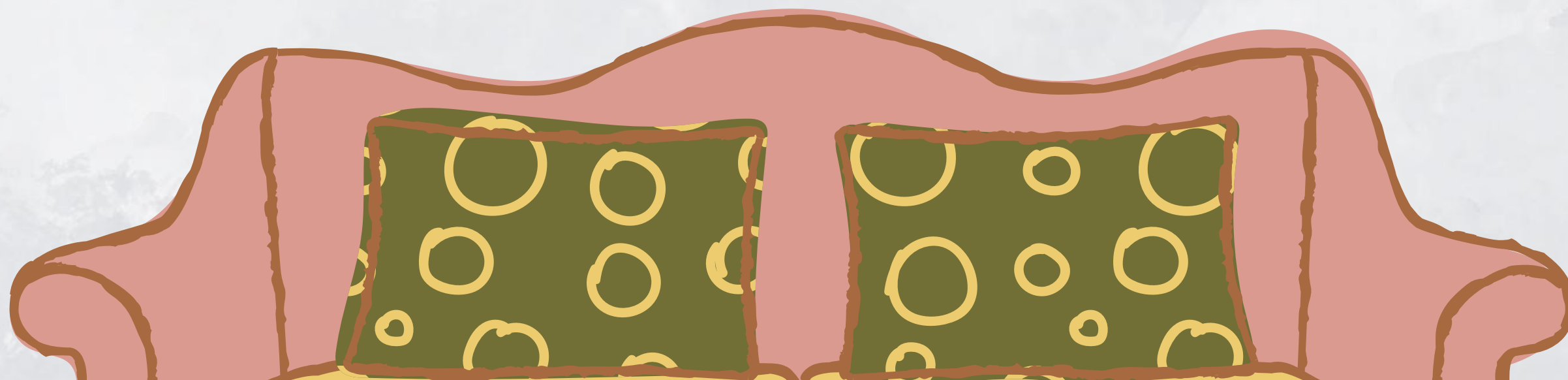

Bralne ure v knjižnici

Otroška izobraževalna serija Zverinice je dostopna v podkastu, na Prvem programu Radia

Slovenija in na spletnem mestu RTV Živ žav:

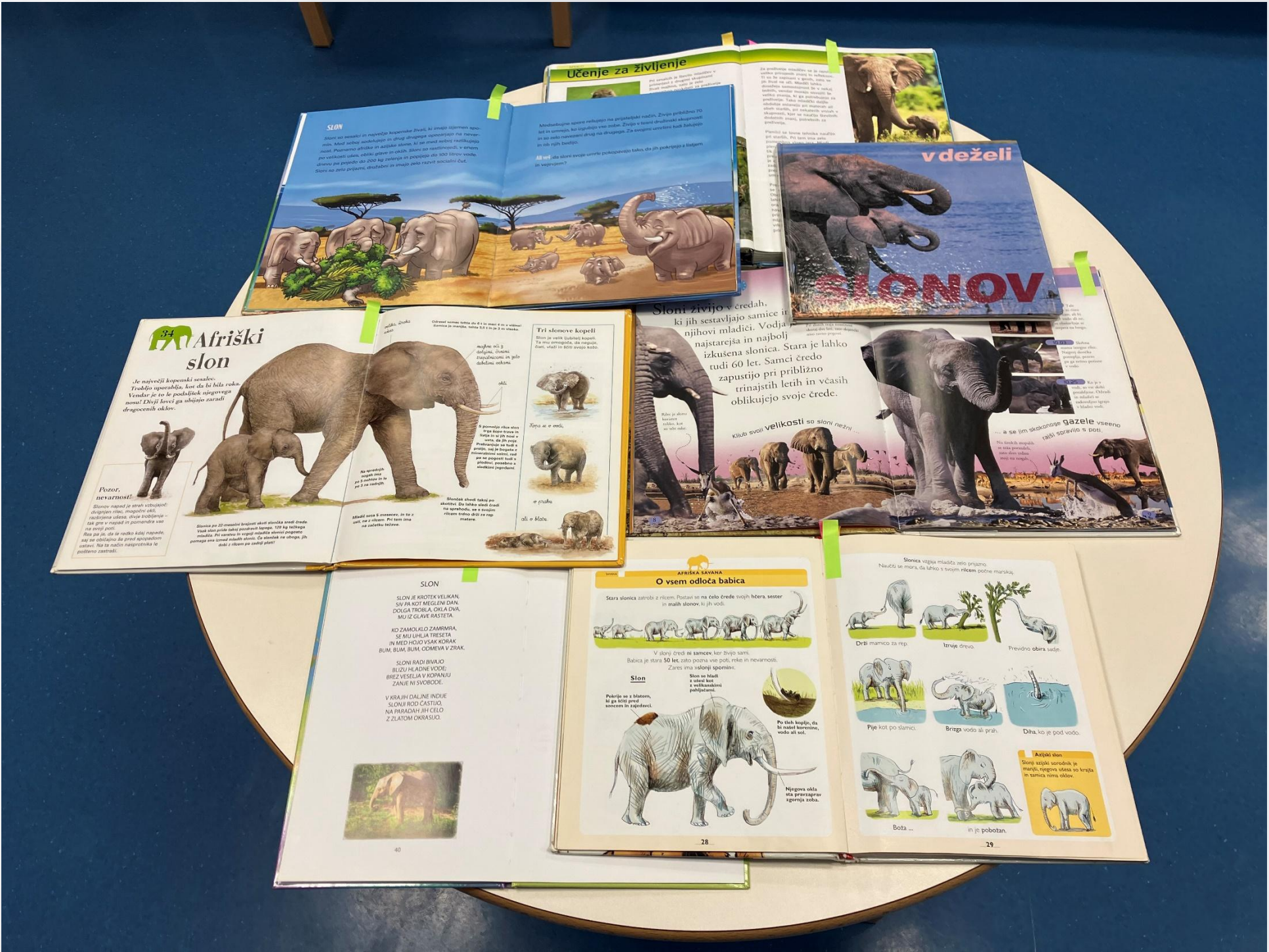
<https://ziv-zav.rtvsllo.si/oddaja/zverinice/173251935>

Poučno gradivo za otroke

Poučno gradivo za otroke

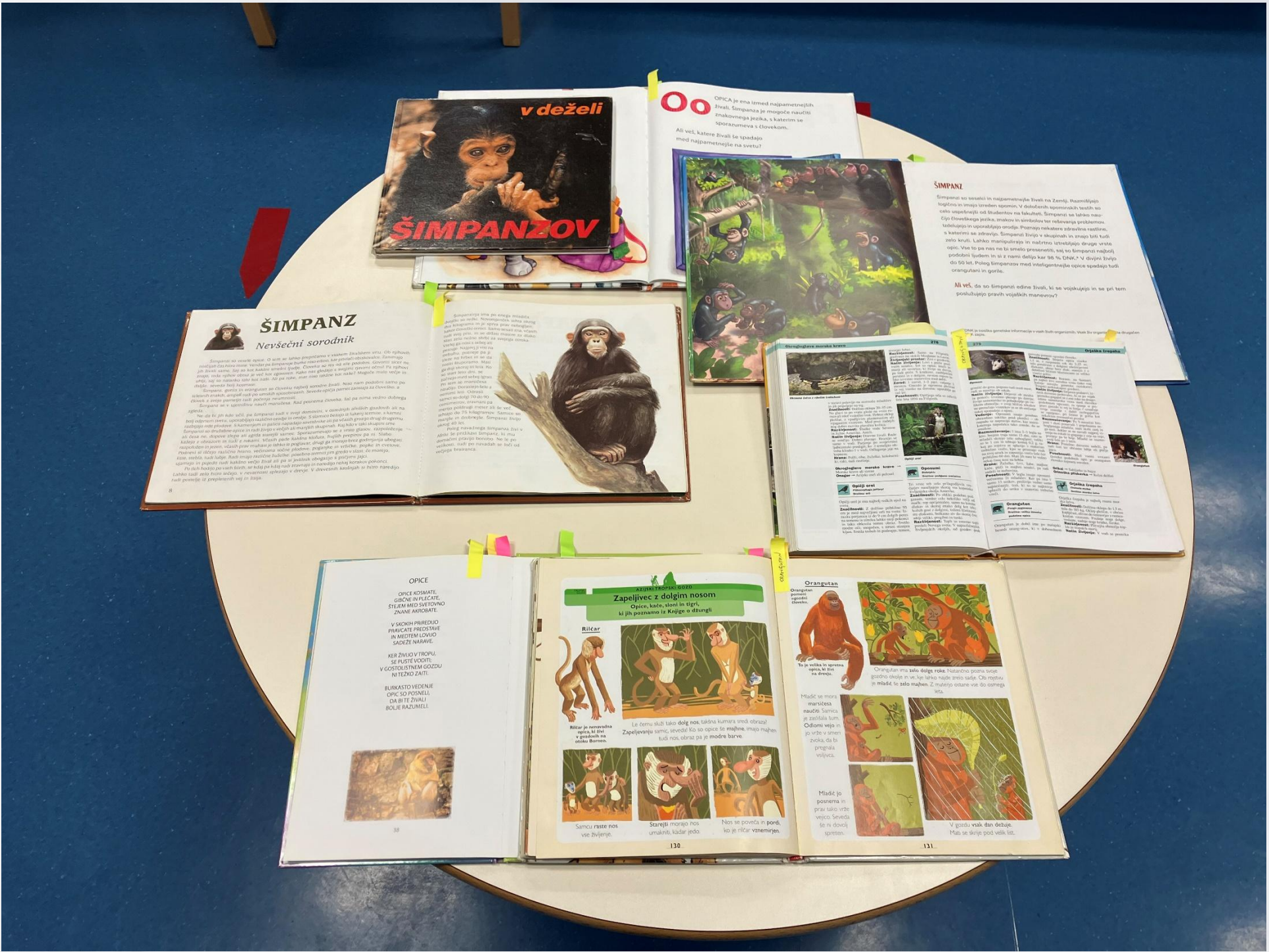
Slon – velikan, ki trobi

Poučno gradivo za otroke

Kengurujček – dolga
stopalca se boji vsega

Poučno gradivo za otroke

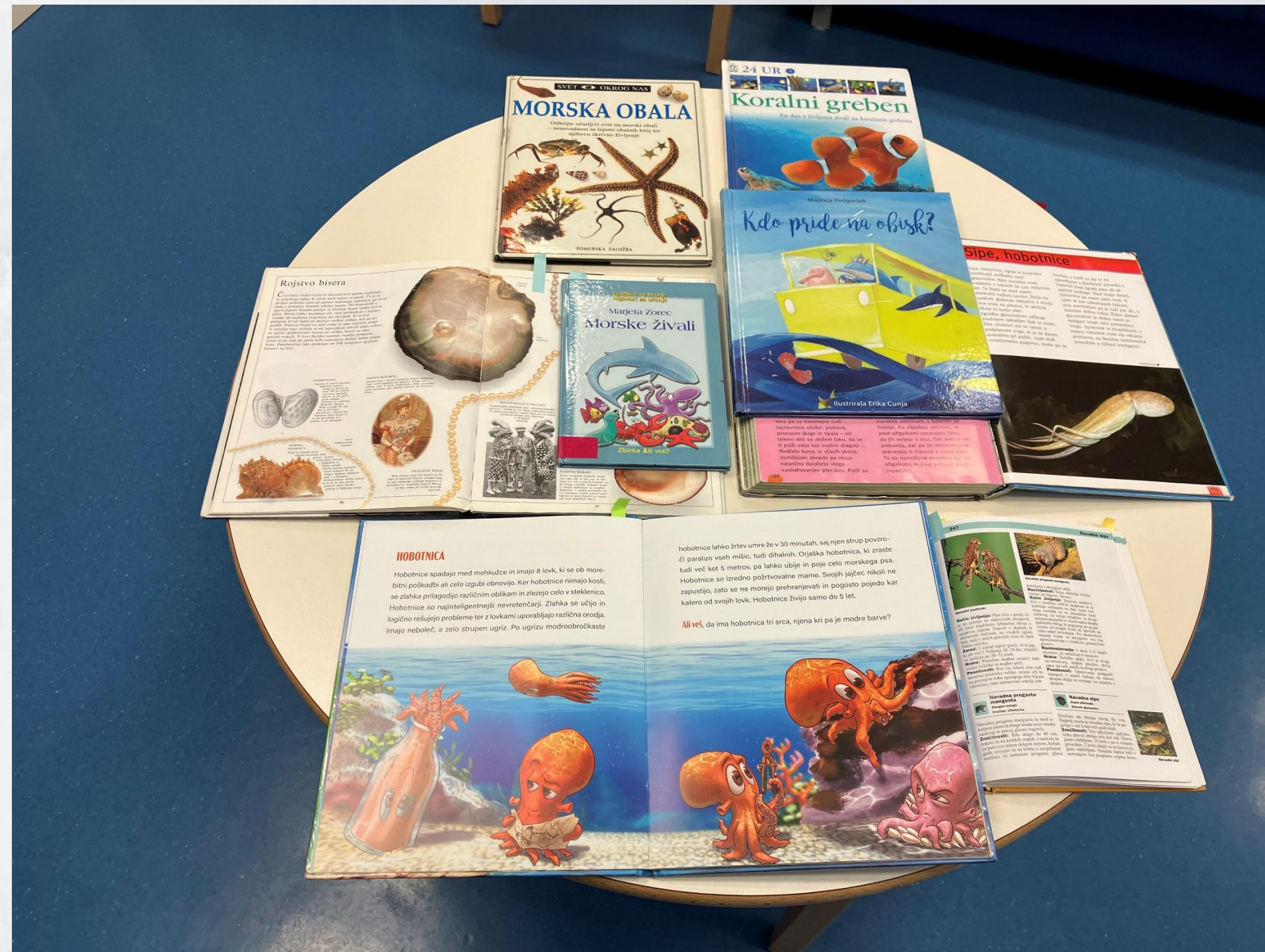
Orangutan – nikoli brez svojega malčka

Poučno gradivo za otroke

Noj – mogočni zapeljivec

Poučno gradivo za otroke

Sipa – prvakinja v
podvodnih skrivalnicah

Bralne ure v knjižnici

Bralne ure v knjižnici

Bralne ure v knjižnici

Učenci so se bralnih ur z zanimanjem udeležili. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj njihovih vtisov:

- Tiara, 1. a: »Najbolj všeč mi je bil kenguru. Skoči lahko za dolžino celega avtobusa.«
- Tian, 1. a: »Všeč mi je bil slon. Lahko tehta do 6 ton, kar je teža 5ih ali 6ih avtomobilov.«
- Alexia, 1. c: »Kenguru je zelo močan. Ko je v nevarnosti, z nogami silovito bobna po tleh, da bi opozoril ostale kenguruje.«
- Anže, 1. c: »Slon si s trobcem praši kožo in tako odganja neprijetni mrčes. Pokrije se z blatom, ki ga ščiti pred soncem.«

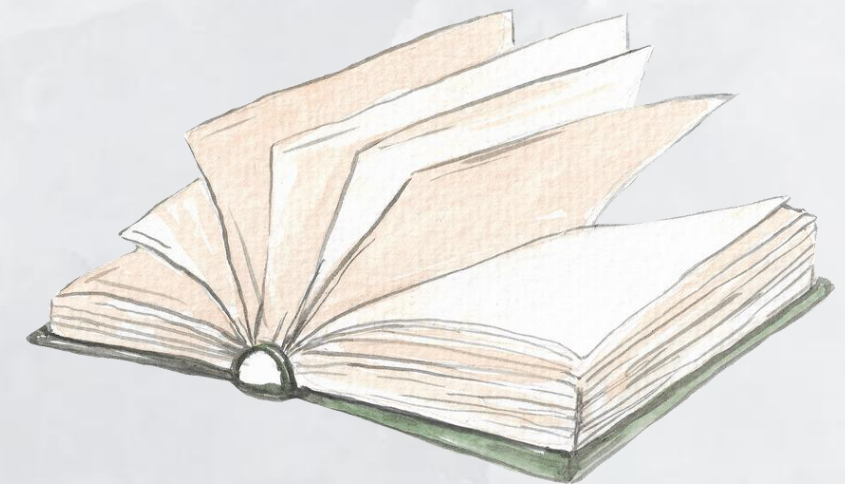
Bralne ure v knjižnici

- Žiga, 2. a: »Naučil sem se, da se kenguru brani z udarci nog in pesti, če ga napade dingo. Pri počitku uporabi dolg rep, da se nanj nasloni, kot bi imel še tretjo nogo.«
- Miva, 2. a: »Naučila sem se, da se sloni sporazumevajo tudi z nogami. Ob nevarnosti udarjajo ob tla, kar povzroči šum v zemlji in opozori ostale slone v okolici. Zanimiv mi je bil noj, ki je največji med ptiči. Ne leti, a teče zelo hitro.«
- Mark, 2. a: »Naučil sem se, da je mladič kenguruja majhen komaj 2 cm in pol. Najprej mora sam prikobacati v mamino vrečo. Ko je enkrat v njej, se oprime bradavice na sesku in se od nje ne odmakne celih 7 mesecev. Trebušna vreča je živa zibelka.«

Bralne ure v knjižnici

- Adrian, 2. c: »Naučil sem se, da orangutani živijo visoko v vrhovih orjaških dreves tropskega deževnega gozda. Sloni imajo velike uhlje – slišijo do 10 km daleč.«
- Gal, 3. c: »Klapavica je školjka, ki se obdrži na skali zaradi bisusnih tankih nitk, ki ob stiku z vodo postanejo zelo trdne. Na dan precedi na desetine litrov vode in na ta način črpa hrano iz vode.«
- Tinkara, 4. a: »Zapomnila sem si, da sipe živijo največ dve leti. Imajo deset lovč, od katerih sta dve podaljšani. Prehranjujejo se z drobnimi školjkami, raki in ribami.«

Bralne ure v knjižnici

- Maja, 4. a: »Sipa je precej podobna hobotnici. Poznamo jih 80 vrst; najbolj znana pa je navadna sipa. Lahko spremeni barvo in teksturo. V trenutku lahko postane pesek, morska alga ali celo skala – popolnoma se zlije z okolico. Ko je v nevarnosti, izbrizga črnilo.«
- Leo, 5. c: »Nisem vedel, da sloni popijejo do 150 litrov vode na dan (kar je približno kad polna vode). Živijo približno 70 let in umrejo, ko izgubijo vse zobe. Zelo so navezani drug na drugega in za svojimi umrlimi žalujejo ter ob njih bedijo – pokrijejo jih z listjem in vejevjem.«
- Tinkara, 5. c: »Orangutan je ena izmed človeku najpodobnejših opic. Spijo v gnezdih, kot ptiči, vendar nikoli ne prespijo dvakrat v istem. Vsako noč zgradijo drugačnega na vrhu največjih in najmočnejših dreves. Zelo so spretni, saj si gnezdo pripravijo v 10-ih minutah.«

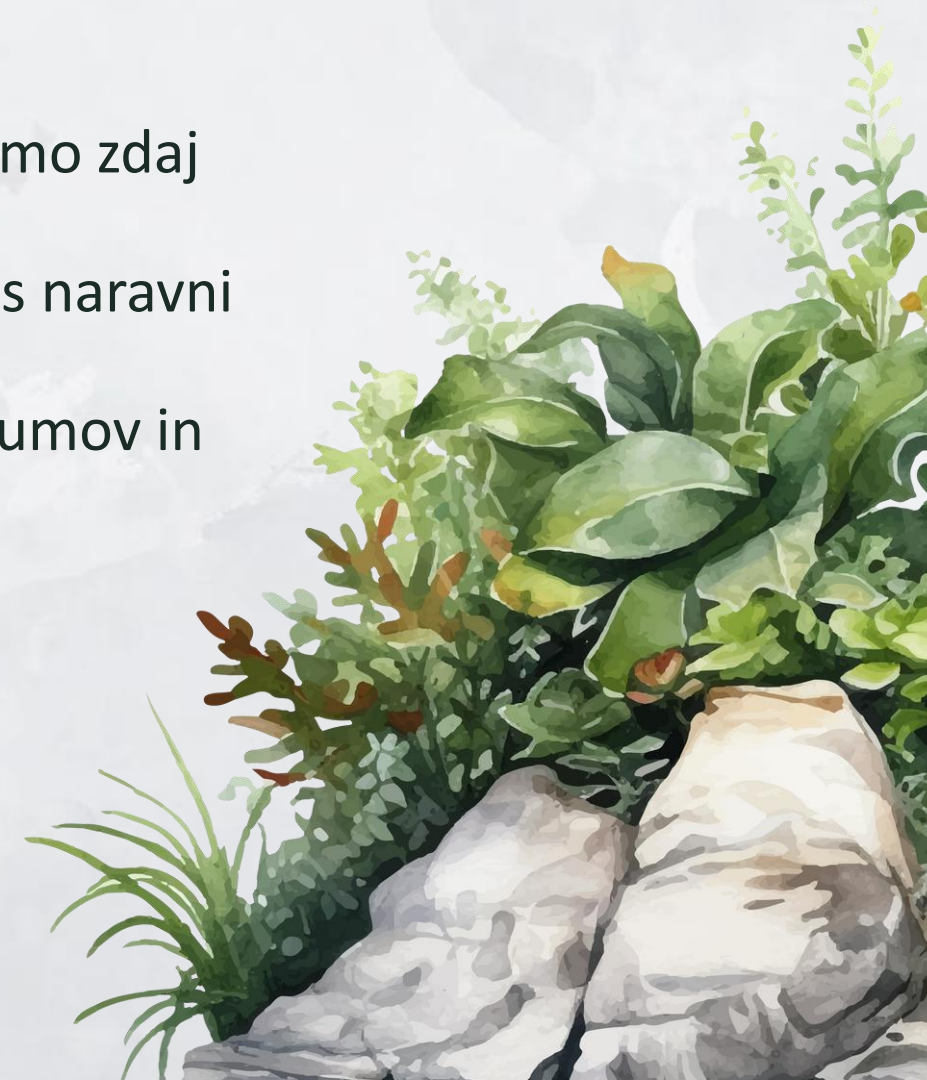
Naša največja priložnost

- Nevarnosti, s katerimi se danes sooča Zemlja, so globalne in z njimi lahko opravimo le, če zanemarimo svoje razlike, se povežemo in delujemo globalno.
- Leta 1986 so se sestali predstavniki vseh svetovnih držav, ki so se ukvarjale s kitolovom, in se odločili, da se mora pokol vseh vrst kitov končati, če nočemo iztrebiti teh edinstvenih in čudovitih živali.
- Leta 1994 so petdeset milijonov kvadratnih metrov Južnega oceana razglasili za Mednarodno zaščiteno območje za kite. Danes je zaradi teh omejitev število kitov tolikšno, kot ga ne pomnimo.

Naša največja priložnost

- V osrednji Afriki, kjer je do leta 1970 preživel le tristo gorskih goril, je več afriških držav nazadnje sprejelo čezmejne sporazume, in zdaj tam živi več kot tisoč teh veličastnih bitij, za kar se lahko zahvalimo trdemu delu in pogumu generacij lokalnih nadzornikov.
- V naši moči je torej, da se mednarodno povežemo, če si to želimo. Seveda pa moramo zdaj sprejeti sporazume, ki se ne nanašajo le na posamično skupino živali, temveč na ves naravni svet. Imamo vsa orodja, ki jih potrebujemo, premisleke in zamisli milijard izjemnih umov in neizmerne naravne vire, ki nam lahko pri tem pomagajo. (Attenborough, 2021)

Naša največja priložnost

Še vedno lahko poravnamo škodo, nadzorujemo svoj vpliv, spremenimo smer svojega razvoja in znova postanemo vrsta, uglašena z naravo. Potrebujemo le voljo. Naslednja desetletja so naša zadnja priložnost, da zgradimo stabilen dom zase in obnovimo bogat, zdrav in čudovit svet, ki smo ga podedovali od daljnih prednikov. Na kocki je naša prihodnost na planetu, ki je edini kraj, ki ga poznamo, na katerem obstaja kakršno koli življenje. (Attenborough, 2021)

Naša največja priložnost

Srečal sem nekoč možaka pri osemdesetih: sadil je majhna drevesa. »Veš, lani sem posekal nekaj dreves. Za popravilo hiše sem jih porabil. Posadili so jih moji dedje. Zdaj drevesca jaz sadim, da bodo zrasla za naše vnuke.« (Tola in Infiesta, 2005)

Viri in literatura

- Attenborough, D. (2021). Življenje na našem planetu: moje pričevanje in videnje prihodnosti. Učila International.
- Kajfež Bogataj L. (2012). Vroči novi svet. Cankarjeva založba.
- Mršič, N. (1997). Biotska raznovrstnost v Sloveniji: Slovenija – »vroča točka« Evrope. Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava RS za varstvo narave.
- Tola J. in Infiesta E. (2005). Šolski ekološki vodnik. Tehniška založba Slovenije.
- Videmšek, B., Kajfež Bogataj, L., Krivic, M. (2021). Plan B. Založba UMco.
- Vrezec, A., Zdešar, A., Žagar, A., Velkavrh, A., Brancelj, A., Ploštajner, B., Volčič, B., Turk, B., Mavrič, B., Frelih, Č., Bevk, D., Tome, D., Torkar, G., Boscarol, I., France, J., Kuntner, J., Verbič, J., Lipej, L., Kajfež Bogataj, L., ... Koltai T. (2022). Neverjetna biodiverziteta Slovenije. Nacionalni inštitut za biologijo.
- Zverinice. (b. d.). <https://ziv-zav.rtv slo.si/oddaja/zverinice/173251935>